

Basın Açıklaması

Çok Doğur, Çok Çalış, Az Kazan, Erkeklerin Eline Bak! Kadınlardan Beklediğiniz Bu Mu?

Geçtiğimiz günlerde Türkiye’de insanlar hükümetin tüm ekonomik işleyişi kâr odaklı, insanı ve çevreyi gözetmeyen bir anlayışla yönetmek, yaşam tarzlarına baskıcı yollarla müdahale etmek, farklı olana tahammülsüzlük göstermek ve demokrasiyi bir çoğulculuk rejimi olarak kavramak yerine çoğunluk diktası olarak dayatmak yönündeki tutumuna isyan ettiler. Vatandaşların demokrasi ve özgürlük taleplerini dile getirmek ve barışçıl göstericilere karşı polis şiddetini kınamak için tüm Türkiye’yi saran direniş hareketi yaygınlaşırken, biz kadınlar hükümetin kadın emeği ve kadın bedeni üzerine baskıcı ve dayatmacı bir yaklaşım içeren politika tasarımlarına dikkat çekmek ve kadınlar açısından ne anlam taşıdığını açıklamak istiyoruz. Hükümetin kadınlara ilişkin yeni politika tasarımı iki konuya odaklanıyor. Birincisi, yakın gelecekte tehlikeli bir dönemece gireceği iddia edilen ülke nüfusunu arttırmaya yönelik olarak kadınların çok çocuk doğurmasının gerekliliği ve bunu teşvik edici önlemler, ikincisi de kadın istihdamının “esnek çalışma” üzerinden artırılması.

Kadınlardan neden çok çocuk doğurması isteniyor?

Dünyada pekçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de doğurganlık düşmekte, ömür uzamakta. Düşük doğurganlığın gelecekte yaşlı nüfusun toplam içindeki oranını artıracakđı ve bu nedenle de ekonomiyi olumsuz yönde etkileyeceği endişesiyle doğurganlığın artırılması istenmekte. Oysa daha otuz otuzbeş yıl önce yüksek doğurganlığın ülke ekonomisine getireceği yük iktidarları endişelendiriyordu. Siyasi güçler doğurganlığı artırarak ya da azaltarak ekonomiye yön vermeye çalışırken o doğumları yapan, doğanları bakıp büyüten kadınların ihtiyaçlarına, isteklerine kulaklarını tıkamaktalar. **Kâh baskıyla, kâh teşvikle, aile ahlâkı ve gelenekleri öne sürülerek kadınların bedenlerine ve emeklerine el konulmakta.** Kürtajı yasaklama çabaları, istenmeyen gebelikleri önlemek için kullanılan “72 saat” hapına (ertesi gün hapı) erişimi zorlaştırmak için doktor reçetesine bağlanması, kadın bedeni üzerinden yürütölen baskıcı politikalara somut örnekler.

Doğrudur. Yüksek doğurganlık da çok düşük doğurganlık da demografik dengeleri bozar. Ancak, nüfusun büyüklüğü, artış hızı ve dağılımını doğrudan siyasi müdahalelerle değiştirmeye yönelmek yanlıştır. Bugün doğurganlık çağındaki kadın başına iki çocuk düşmektedir.¹ Çiftler daha fazla çocuk istedikleri halde mi doğurganlık bu düzeydedir? Hayır, aksine daha fazla çocuk istemedikleri için doğurganlık ortalama iki çocuk düzeyindedir. Daha fazla çocuk istememe nedenlerinin başında

1 Toplam doğurganlık hızı TUİK tahminlerine göre 1.99’dur. Bakınız: TUİK Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075.

geçim sorunları, çocuklarına iyi bir gelecek hazırlayamama endişesi gelmektedir. Ayrıca, kadınların eğitim düzeyleri arttıkça daha geç evlenmekte ve çalışma yaşamına katılmaktalar. **Hem dışarıda-iş-te, hem içeride-evde çalışan kadınlar daha fazla yük kaldıracabilecek durumda olmadıkları için de çok çocuk doğurmak istememekteler.**

Günümüzde, Türkiye’de yüksek doğurganlık düzeyinden düşük doğurganlık düzeyine geçiş sürecinin en olumlu yıllarını yaşıyoruz. Bir yandan çocuk nüfusu eskisine göre daha az iken, öte yandan henüz yaşlı ve hasta olanların sayısı da çok artmadı. Yani bakım gerektirenlerin oranı görece az. Buna karşılık, yüksek doğurganlığın hüküm sürdüğü yıllarda doğan kalabalık kuşaklar bugünün çalışma çağı nüfusunu oluşturuyor. TÜİK’in son belirlemelerine göre 15-64 yaşındakilerin toplam içindeki payları artmaya devam ediyor. Bu olumlu dönemde bile doğurganlığın düşmeye devam etmesi, ailelerin geçim stratejilerinde ikinci bir çocuğu bile yapmaktan kaçındıklarını göstermekte. **Doğurganlıktaki düşüşün sürmesini kadınların ortak bir işyanı olarak okumak gerekir.**

Bakım yükünün demografik açıdan ortalama olarak en aza indiği bu dönem kalabalık genç kuşakların yaşlanmasıyla sona erecek TÜİK tahminlerine göre, 2030 hatta 2040’a kadar bu olumlu tablo devam edecek, 2050 sonrasında, bugünün Avrupa ülkelerine benzeyen, yaşlı nüfusun çok arttığı bir dönem başlayacak. Bu dönüşümü ötelemenin bir yolu doğurganlık oranını artırmak. Hükümet de bunu yapmak istiyor. **Doğurganlığı artırmak demek yaşlı bakımına ek olarak çocuk bakımının yükünü de artırmak demek. Doğurganlığın artışı, bakım hizmetlerinin kadınlara yüklendiği günümüz koşullarında cinsler arası ayrımcılığı pekiştiren ve artıran bir rol oynar.**

Tabii ki demografi açısından olumlu bu dönemi en iyi nasıl değerlendirilebileceğini biz de düşünüyoruz. Ama bunu, doğurganlığı artırarak bu dönemi uzatmak şeklinde ele almıyoruz. İçinde bulunduğumuz bu fırsat döneminin topluma yararlı sonuçları olması için öncelikle çalışma yaşındaki nüfusun yeterli düzey ve nitelikte eğitime sahip olması ve bu eğitimli nüfusu istihdam edecek yeterli sayı ve nitelikte iş olanaklarının bulunması gerekir. **Bu iki önkoşul yerine getirilmediği durumda yüksek nüfus refah düzeyini daha da aşağıya çeken toplumsal bir yüke dönüşür.**

Gençlerin eğitim durumuna baktığımızda, örneğin, 2012-2013 öğrenim yılında orta öğrenim yaşındakilerin yüzde 30’unun² öğrenimine devam etmediği görülüyor. Sadece bu veri bile hükümetin gençlerin eğitime ne denli az önem verdiğini önemli ölçüde açıklıyor. Eğitimin kalitesi, kamu okullarında istenen paraların bazı aileler tarafından karşılanamayacak düzeyde olması, köylerde okulların kapatılması ya da öğretmen atanmaması, üniversitelerde gösteri yaptı diye okuldan atılan gençler, istihdam dışı kalan Eğitim Fakültesi mezunları gibi birçok sorunlu konuya hiç değinmiyoruz bile.

Bu duruma ek olarak, hali hazırda Türkiye’de çalışma yaşındaki her 100 kişiden sadece 45’inin istihdam edildiğini belirtelim. Bu OECD içerisindeki açık fark ara ile en düşük istihdam oranı olmanın ötesinde, tüm Dünya ülkeleri içindeki en düşük istihdam oranlarından biri. İstihdam durumu gençler ve kadınlar arasında daha da kötü. Her 100 gençten ancak 32’si çalışıyor. **Kadınlar arasında ise çalışma yaşındaki her 100 kadından sadece 26’sı iş olanaklarına sahip.**³

Yukarıdaki veriler Türkiye’de hükümetin demografik fırsat dönemini değerlendirecek iki koşulu da yerine getirmediğini gösteriyor. Bu koşullar yerine getirilmezken, hükümetin salt doğurganlığı

² Bakınız: http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2012_2013.pdf, sayfa 1.

³ Bakınız: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=25

artırmak üzerinden demografi-ekonomi ilişkisini hedefleyen politikalar oluşturması ikna edici olmaktan uzak.

Hükümet tarafından çok çocuk doğurulara verilmesi planlanan parasal teşvikler istenilen ölçüde etkili olur ve kadınlar daha fazla sayıda çocuk doğururlarsa ne olur?

Dünya üzerinde maddi teşviklerle kadın doğurganlığını kayda değer ölçüde artırmayı başarmış ülke örneği bulunmamakta. Tekrarlamakta yarar var. Yine de bir artışın olabileceği varsayımı altında bu nüfus artışına eşlik edecek kamusal olarak desteklenen çocuk, yaşlı ve engelli bakım hizmetleri geliştirilmediği takdirde, teşviklerle artan hanehalkı nüfusunun bakımı kadınların sırtına yüklenmeye devam edecek; kadınlar çok çocuk doğurdukça iş yükleri artacak. Böylelikle, ev dışında bir işte çalışma olanakları da gittikçe zayıflayacak. Hükümetin maddi açıdan erişilebilir ve kaliteli bakım hizmetleri sunmak açısından uygulamaya dönük hiçbir politikası yok.

Bu koşullarda kadın istihdamı nasıl artacak?

Hükümet, bunun da çaresini bulmuş durumda. Hem de bir taşla birkaç kuşu vurabilecek bir önerme ile. **Evden çalışma, kısa süreli çalışma biçimleri ile hem kadınları “iş” sahibi yapmak hem de kadınların hane içindeki “kadınlık” görevlerini aksatmadan yerine getirmelerini sağlamak hedefleniyor.** Ayrıca, bütün bunlar olurken devletin kasasından para da çıkmayacak. Özel sektör temsilcileri de bu konuda büyük ölçüde hemfikirler. Bu durumda onların da kreş ve yuva açma yükümlülükleri olmayacağı gibi standart dışı çalışma biçimleri ile daha esnek, yani istediklerinde işe aldıkları istediklerinde ilişkiyi kestikleri ve ucuza mal ettikleri bir işgücüne kavuşacaklar. Hükümetin önerdiği bu yeni politika ile standart dışı işlerde çalışmaya teşvik edilen kadınlar, sadece bu tip çalışma biçimleri ile uyumlu, düşük ücretli, kariyerde ilerleme olanaklarından yoksun işlerde yoğunlaşmaya devam edecekler; işgücü piyasasında var olan cinsiyete göre mesleki/sektörel ayrıştırma, ücret uçurumu, kadınların yönetici pozisyonlarına ilerleyememesi gibi kadın-erkek eşitsizlikleri daha da derinleşecek. **Standart dışı çalışmaya zaten piyasa koşulları nedeniyle yönelmek zorunda kalan kadınlar, şimdi artık devlet eliyle de teşvik edilerek, mesleki eğitim, yüksek ücret, örgütlenme, kariyerde ilerleme gibi olanaklardan da yoksun kalacaklar.**

Ayrıca esnek çalışma-esnek bakım izni kullanma seçeneğinin (annelik izni süresinin de uzatılarak) **sadece annelere** verilmesini öngören, kadın örgütlerinin babalık izni düzenlemesi yolundaki taleplerini inatla göz ardı eden bu politika girişimi, emek piyasasında kadınlara karşı zaten var olan ayrımcılığın katlanarak artmasına neden olacak. Öte yandan, esnek çalışma kadınları yaygın sosyal güvencesizlikle karşı karşıya bırakmakta. Esnek çalışan kadınlar, yaşlılık, malullük, ölüm gibi uzun vadeli sigorta kollarından yararlanabilmek için tam zamanlı çalışanlara göre daha uzun süre prim ödemek zorunda kalmakta; prim ödeme gün sayılarını tam zamanlı çalışanlar gibi kolay dolduramamaktalar. Kısmi süreli çalışanların sigorta primleri çalıştıkları gün bazında hesaplandığından, ödedikleri sigorta primleri tam zamanlı çalışanlara göre düşük düzeyde kalmakta. Bu durum, ileride emekliliği hak edebilseler bile kadınların emeklilik gelirlerini etkilemekte; çalıştıkları dönemdeki düşük gelir düzeyi yaşlılık dönemine de transfer edilmektedir. **Kadınların esnek çalışma ile istihdamının artırılmasında ısrarcı olmak, onları aynı zamanda sosyal güvenlik sisteminin birçoğ ediminden dışlamakla ve kadınları yaşlılık döneminde de erkeklere muhtaç ve yoksullukla baş başa bırakmakla eşdeğer kabul edilmelidir.**

Mevcut sistemde çalışan kadınlara bir çocuk için 720, ikinci çocuk için 1440 gün kendi cebinden prim ödeyerek erken emekli olma “hakkı” tanınıyor. Şimdi de bu “hakkın” üçüncü çocuk için genişletilmesi söz konusu. Hükümet, çok çocuk politikası güderken aynı zamanda da kadınlar arasında sınıfsal eşitsizlikleri pekiştirmeyi unutmuyor. **Dar gelirli hanelerde yaşayan kadınların her çocuk için iki yıllık primi ödemelerinin hemen hemen imkânsız olduğu gündeme hiç getirilmiyor.**

Doğurganlığın artması demek, kadınların eğitimden ve iş hayatından uzaklaşmaları demektir. **Bu koşullar altında gelecekte kadınları hane içinde ve dışında daha fazla iş yükü, düşük gelir ve sosyal güvence koşullarını sağlayamadıkları işler bekliyor.** Ayrıca, biliyoruz ki günümüzün esnek çalışma biçimleri uzun çalışma saatleri ve düşük gelir sunmaktan öteye geçmiyor. Milli Eğitim Bakanlığı’nda ücretli öğretmen olarak çalışan bir kadının yaşadıklarına kulak verelim:

Bakanlık bünyesinde farklı kurumlarda 3,5 yıldır ücretli öğretmen olarak çalışmaktayım. Haftada 28 saat derse giriyorum ve ders ücretim yaklaşık 8,5 TL. Resmi tatillerde ve mazeret durumlarımda (hastalık vs.) ücretim düşüyor. Yaz tatillerinde ise tamamen kesiliyor. Sigortamın ders ücretim üzerinden yattığı söyleniyor ama bilmiyorum. Hayata karşı isteğim o kadar azaldı ki doğrusu kontrol etmek bile gelmedi içimden. İlçe Milli Eğitim tarafından yapılan yıllık sözleşmeyle çalışıyorum, eğer dönem arasında herhangi bir kadrolu öğretmen ataması olursa-kendi branşımda- maalesef ilişimiz hemen kesiliyor; bu sebeple hayatımla ilgili hiçbir plan yapamıyorum. Mezun olduktan sonra KPSS sınavından 77 puan almama rağmen atanamadım. Her yıl yapılan sınava hazırlanmakta ve girmekteyim. Neredeyse evden hiç çıkmıyorum ve ders çalışıyorum, her sınav döneminde depresyona giriyorum, ailemin, öğrencilerimin ve meslektaşlarımla gözünde ben sınavdan geçemeyen başarısız bir öğretmenim, oysa yüksek lisansımı bile yaptım. Her zaman bunun gölgesinde çalışıyorum, ücretli öğretmen, kadrolu öğretmen, azınlık gibi. Kaç yaşına geldim ve sanki hayatım hep bu atamadan sonra başlayacak gibi beklemekteyim ama bunun için okudum, öğretmen olmak için, ne beklemem gerekir ki?”

Yüksek lisans derecesine sahip bir öğretmenin durumu Türkiye’de kadınlara sunulan iş koşullarına iyi bir örnek. “Kadınlara yakışır” bir meslek dalı olarak görülmesi itibariyle, hükümetin kadın politikalarıyla ciddi bir tezatlık oluşturmayan öğretmenlik mesleğinde kadınlara sunduğu koşullar bu ise, mühendislik gibi geleneksel rolleri zorlayan alanlardaki kadınlara sağlanan koşulların ne kadar yetersiz kaldığını tahmin etmek zor değil. İstihdam seçenekleri çeşitli biçimlerde daraltılan kadınlar, “ya böyle çalışın ya da evinizde oturun, çok çocuk doğurun” ikilemi ile karşı karşıya bırakılıyor.

Sonuç olarak, hükümetin güya kadınları ve kadın istihdamını desteklemek adına öne sürdüğu bu politikalar, esas olarak onlara daha fazla çocuk doğurmayı dayatan, ekonomik açıdan güçlendirmek yerine üzerlerindeki bakım yükünü artıran politika önermeleridir.

Demografik açıdan bu olumlu dönemde, hükümet kamusal kaynaklarımızı kadınların doğuracağı çocuk sayısına müdahale etmek için kullanacağına ACİLEN aşağıdaki öncelikli, eşitlikçi ve özgürleştirici politika önlemlerine yönelmelidir:

- 1. Çocuk kreşleri ve yaşlı bakım hizmetleri Türkiye’nin her yerinde ulaşılabilir, ana-dilinde bakım ve eğitimi içeren kaliteli kamusal hizmetler olarak sunulmalı,**

2. Kamu kurum ve kuruluşlarında bulunan kreşlerin kapatılmasından ve Maliye Bakanlığı'nın 21.01.2013'de yayınladığı "Kamu Sosyal Tesislerine İlişkin Tebliğ" ile kreşlere kamu bütçesinden harcama yapılmasının engellenmesinden vazgeçilmeli,
3. Mevcut yasa önerisinde yer alan çocuk bakımına ilişkin bakım izinlerinin süre ve kapsamının genişletilmesi gibi düzenlemeler sadece annelere yönelik değil, BABA-LARA da yönelik olarak yapılmalı;
4. Esnek çalışma sadece kadınlara yönelik kalıcı bir çalışma biçimi olarak değil, bakım yükümlülüklerini iş sorumluluklarıyla dengeleyecek şekilde yaşam döngüsü içerisinde belirli sürelerde hem erkekler hem kadınlar tarafından kullanılabilir bir seçenek olarak sunulmalı;
5. Kadınları emek piyasasına çekecek yeterli sayı ve kalitede işlerin yaratılması, hükümetin makroekonomik politikalarının önceliği haline gelmeli;
6. Kadınlara yönelik istihdam politikaları kısmi-zamanlı ya da esnek çalışma gibi eşitsizlikleri pekiştirecek stratejiler üzerinden değil, standart çalışma biçimleri üzerinden, eşitlik ilkesi temelinde geliştirilmelidir.

Aynen bir parka ilişkin kentsel düzenleme yapılırken, o parkın kullanıcıları ve o şehrin sakinleriyle istişare ve diyalog üzerinden kararların alınması gerekliliği gibi, hükümeti kadınlara ilişkin politikaları tasarlarken bizzat kadınlar ve kadın hakları örgütleriyle istişare ve diyaloğa davet ediyoruz.

Bu metin, Hükümetin bu yeni politika girişimi ile ilgili olarak 27 kadın örgütünün bileşiminden oluşan KEİG Platformu'nun (Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi) görüşünü açıklamak üzere yazılmıştır.

HAZİRAN 2013

KEİG PLATFORMU

Tel: 0212 251 58 50 - 0 541 313 33 08 - 0 541 373 61 17

e-posta: iletisim@keig.org

www.keig.org